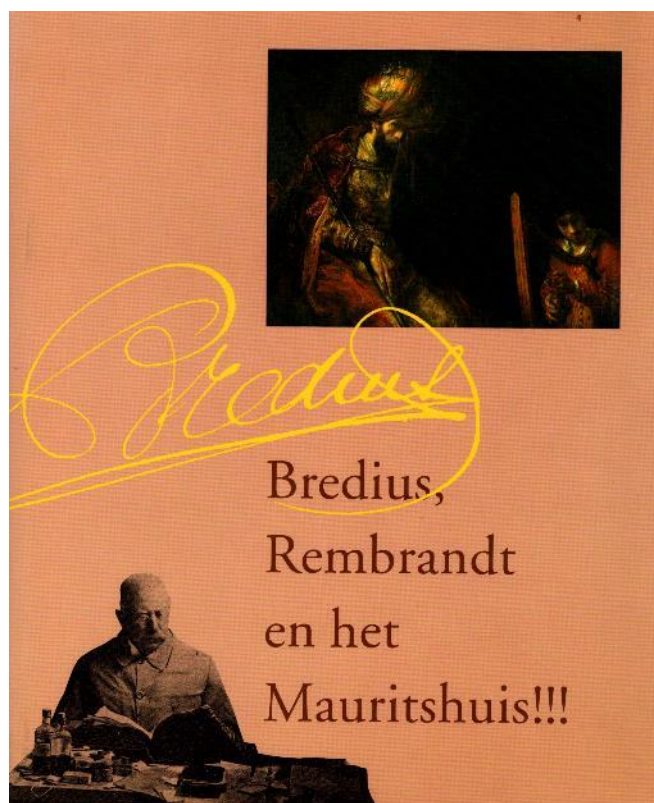
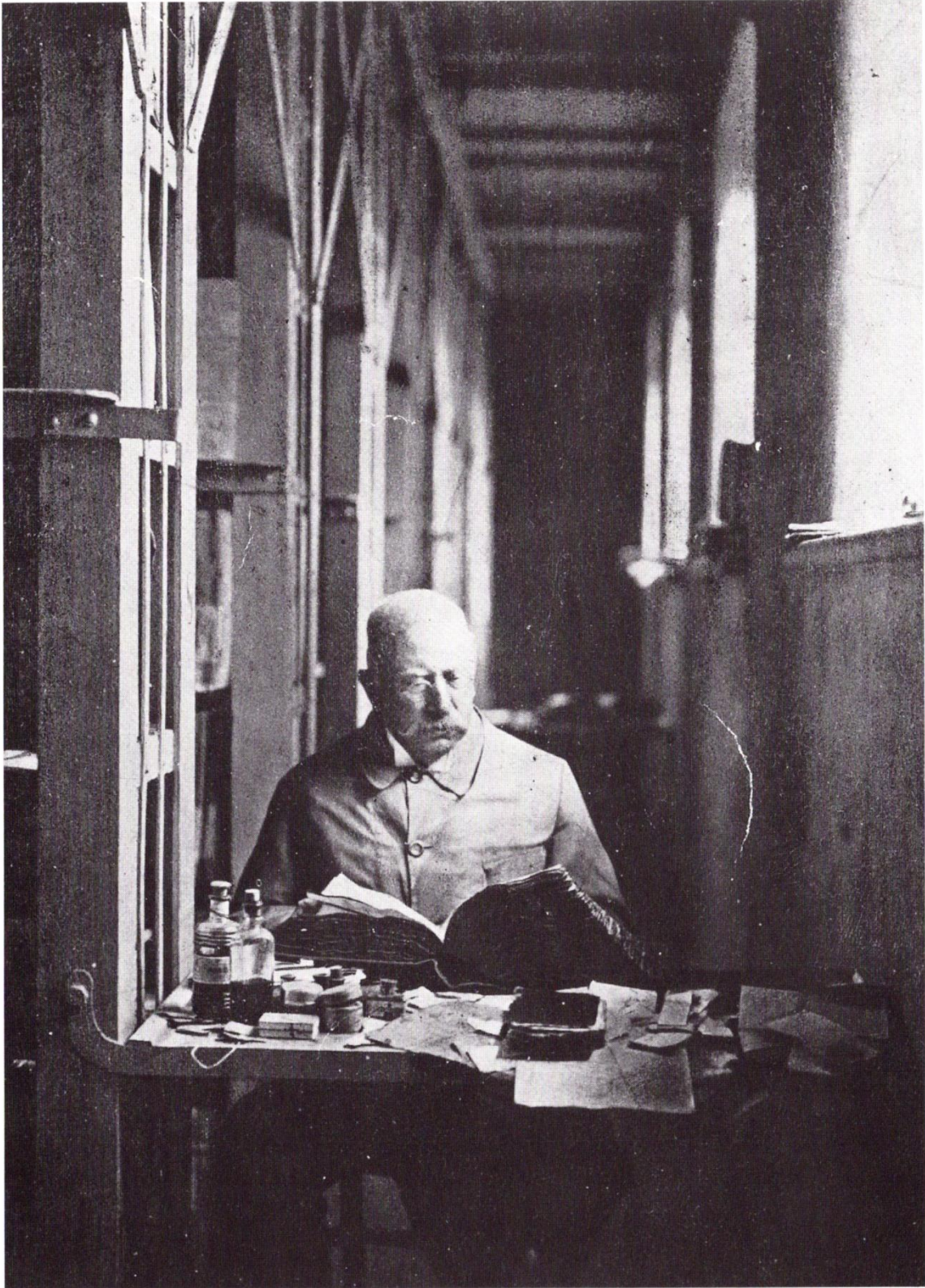

Dr Josefiene Leistra
Biografie Abraham Bredius

Afkomstig uit: Bredius, Rembrandt en het Mauritshuis,
Marjolein de Boer & Ben Broos, Waanders 1991

I
Bredius temidden van de notarisprotocollen, ca. 1915

Biografie

Abraham Bredius werd op 18 april 1855 in Amsterdam geboren. Hij was enig kind van Hendrika Hillegonda Brink (1814-1865) en Johannes Jacobus Bredius (1808-1894), die uit een rijk geslacht van buskruitfabrikanten stamde.¹ ‘Ik verloor mijn moeder vroeg’, vertelde Bredius in een interview in 1926. ‘Vader, al oud, leefde geïsoleerd. Ik ook; altijd onder oude mensen; nooit naar school; een Duitse huisleraar [...]’.² Hoewel zijn vader wilde dat zijn zoon in de handel zou gaan, voelde Abraham zich meer tot de muziek aangetrokken. Toen bleek dat een carrière als concertpianist niet voor hem was weggelegd (hij zou zijn ‘polsen hopeloos kapot gestudeerd’ hebben), mocht hij van zijn vader in 1878 als troost een reis naar Italië maken.³ Daar veranderde zijn belangstelling voor beeldende kunst in een passie voor het leven. ‘In Rome, een museum, een paar Duitse kunstgeleerden twistten over den naam van een schilder. Ik kom dicht bij, ik kijk; ik zeg met een rooden kop “’t is die”. Groote verbazing: “Hoe weet u dat? U moet kunstvorscher worden”. Ik heb me jaren lang in de Italiaansche schilders verdiept. Ik kom bij Bode [Wilhelm von Bode (1845-1929), directeur van de musea in Berlijn], hij laat me een schilderij zien: “Van wie is dat?” – Ik wist het niet. – “Hoe nu, u weet alles af van de Italianen en niets van de Hollanders?”’⁴

Vanaf dat moment wijdde Bredius zich als een van de eerste Nederlanders aan de studie van de Hollandse zeventiende-eeuwse schilderkunst. In binnen- en buitenlandse tijdschriften verschenen vervolgens zijn artikelen over schilders, musea en tentoonstellingen. Gretig bestudeerde Bredius jarenlang archivalia, waarbij hij – soms in een ‘pelsjas’ gehuld – reumatiek en oncomfortabele werkomstandigheden in archieven voor lief nam [1].⁵ Hij combineerde degelijk bronnenonderzoek met stijlkritiek en legde hiermee de basis voor de kennis over vele grote en kleinere zeventiende-eeuwse meesters. Zijn ‘archiefsprokkelingen’ publiceerde Bredius voornamelijk in het tijdschrift *Oud Holland*. Daarnaast verscheen in de periode 1915-1922 zijn zevendelige *Kunstler-Inventare* met een schat aan archivalische gegevens.⁶ De oeuvre-catalogi van zijn twee favoriete schilders, Jan Steen en Rembrandt, verschenen in respectievelijk 1927 en 1935.⁷

Collega’s binnen en buiten de grenzen hadden profijt van zijn kennis. Tevens steunde de bemiddelde Bredius financieel – in stilte – weduwen en andere behoeftigen. Ook kunstenaars en familieleden van collega’s konden op zijn ondersteuning rekenen.

Behalve hulpvaardig heeft men Bredius ook grootmoedig genoemd en hij werd wel gekenschetst als een innemend man.⁸ In de tijd dat schatrijke Amerikaanse verzamelaars kunst uit Europa gingen kopen, toonde de collectionneur zich van zijn genereuze kant. Wanneer ons land belangrijke kunstvoorwerpen dreigde te verliezen, probeerde hij daar hoogstpersoonlijk een stokje voor te steken. Voor diverse Nederlandse musea, zoals het Frans Halmuseum, het Haags Gemeentemuseum, het Dordrecht Museum en het Westfries museum in Hoorn, gebruikte hij zijn kennis en contacten om ze aanwinsten toe te spelen en alleen al het Rijksmuseum schonk hij 43 schilderijen uit zijn eigen verzameling. Ook restauratie van kunstwerken vond hij belangrijk. Zo betaalde hij het eerste raam dat hersteld werd bij de restauratie van de zestiende-eeuwse Goudse glazen in de Sint-Janskerk.⁹ De spontane en geestdriftige Bredius was echter ook ijdel en geneigd conflicten aan te gaan met iedereen die een andere mening was toegedaan. Hij had de gewoonte zijn grieven onmiddellijk aan de grote klok te hangen en in de pers gaf men hem doorgaans gelijk, omdat de royale verzamelaar had bewezen zich hard te maken voor het Nederlands kunstbezit.

Door enkele publikaties in *De Nederlandsche Spectator* had Bredius al eind 1880 bekendheid verworven. Dit was voor referendaris Victor de Stuers aanleiding hem voor te dragen als onderdirecteur van het Nederlandsch Museum van Geschiedenis en Kunst in Den Haag.¹⁰ ‘Potjes en pannetjes!’, zei Bredius later. ‘Ik had er niet lang plezier in; ik was net 25 jaar’. Maar, ‘zoowat acht jaar later, komt Minister Mackay me dringend vragen directeur te worden van het Mauritshuis. [...] Ik had veel geschreven, ook in buitenlandsche tijdschriften. – Ik nam aan, mits met verlof om zooveel te reizen als ik wou. Kwam toch ook het museum ten goede’.¹¹ Inderdaad had de directeur van het Mauritshuis de gewoonte regelmatig buitenlandse particuliere collecties, veilingen en kunsthandels te bezoeken [2]. Een groot deel van het dertigtal schilderijen dat hij voor ‘zijn’ museum verwierf, vond hij in het buitenland. In de periode 1889-1929 betaalde hij 25 werken uit eigen zak (waaronder enkele Rembrandts waarvan de kosten het museumbudget ruimschoots te boven gingen) en gaf ze vervolgens in langdurig bruikleen aan het Mauritshuis.

Voor al tijdens de eerste tien jaren van zijn directoraat raakte Bredius om de haverklap in fel conflict met de ambtelijke De

2
Bredius (rechts) in Budapest, 1880

3
Bredius in Pisa, ca. 1925

4
De Staatscommissie voor het museumwezen,
8 juni 1919
Staan: Holwerda, Van Riemsdijk, Roorda, Veth,
Martens, 't Hooft, Baard *Zittend:* Six, Muller,
Hofstede de Groot, Duparc, Visser, Teding van
Berkhout, Bredius, De Clercq, Mensing, Schmidt
Degener, Martin, Vogelsang, Juynboll, Van Gelder,
Van Notten
Uit: H.E. van Gelder, *Levensbericht van*
Dr. C. Hofstede de Groot, Leiden 1931

Stuers, die de minister van Binnenlandse Zaken adviseerde over aankopen van de rijksmusea. Bredius heeft steeds de verantwoordelijkheid van de museumdirecteur voor zijn aankoopbeleid opgeëist en heeft daarmee baanbrekend werk verricht voor de positie van de museumdirecteur, van wie tegenwoordig wordt aangenomen dat juist hij de kenner is. Het is niet geheel duidelijk waarom Bredius in 1909 ontslag nam. Zelf noemde hij 'gezondheidsredenen',¹² maar vermoedelijk vond hij twintig jaar in rijksdienst genoeg en wilde hij weer het leven van een alom gerespecteerd kenner en verzamelaar gaan leiden. Bovendien kon hij terugkijken op een uiterst succesvolle periode: dankzij hem was het eertijds stoffige Mauritshuis een drukbezocht en internationaal vermaard museum geworden.

Na zijn vertrek uit het Mauritshuis kon Bredius naar hartelust (buitenlandse) kunstverzamelingen bezoeken. Hij beperkte zich niet tot de Europese cultuurcentra [3], maar reisde ook naar Rusland, Amerika en Algerije.¹³ Tevens vervulde hij adviseursfuncties in diverse commissies op kunst- en museumgebied, zoals de Staatscommissie voor het museumwezen [4]. Op persoonlijke titel werd hij geraadpleegd over kwesties als de restauratie van Rembrandts *Staalmeesters* en *Het joodse bruidje*. Vanaf 1888 zat Bredius in het dagelijks bestuur van de Vereniging Rembrandt, die vijf jaar eerder was opgericht om bij te dragen aan het behoud van het nationale cultuurbezit.¹⁴ Hij maakte deel uit van het Consultative Committee van de redactie van *The Burlington Magazine* en was vanaf 1886 tot zijn dood redacteur van *Oud*

Holland. In beide gezaghebbende tijdschriften publiceerde hij regelmatig.

Bijna de helft van zijn leven deelde Abraham Bredius met de kunstcriticus Joseph (Joop) Otto Kronig (1887-1984), die vanaf 1907 bij hem woonde (cat.nr. 17, afb. 1).¹⁵ Ook Kronig hield van muziek – hij speelde viool. De museumdirecteur hechtte veel waarde aan het oordeel van zijn vriend en probeerde hem in de kunstwereld vooruit te helpen, maar Kronig was liever vrij om te publiceren en Bredius op zijn vele reizen te vergezellen.¹⁶ Toen Bredius zich in 1922 om belastingtechnische redenen in Monte Carlo in de Villa Evelyne vestigde [5-6], verhuisde zijn vriend naar Florence waar hij Italiaanse kunst verzamelde.¹⁷ Regelmatig kwam Kronig in de Villa Evelyne op bezoek [7]. 'Schilderijen bekijken, dat gaat nog', schreef Bredius begin 1944, 'maar namen – ik weet ze wel maar kan er dikwijls niet op komen, Kronig mijn collaborateur helpt mij dan'.¹⁸ Bij hun vertrek uit Nederland gaf Bredius zijn privé-collectie in zijn woonhuis op de Haagse Prinsegracht in bruikleen aan de gemeente als Museum Bredius [8], dat na een sluiting van enkele jaren in 1990 werd heropend op de Lange Vijverberg. Tijdens zijn jaarlijkse bezoeken aan Nederland betrok Bredius een suite in het Haagse hotel *De twee steden* aan het Buitenhof, waar altijd een vleugel voor hem klaarstond.¹⁹

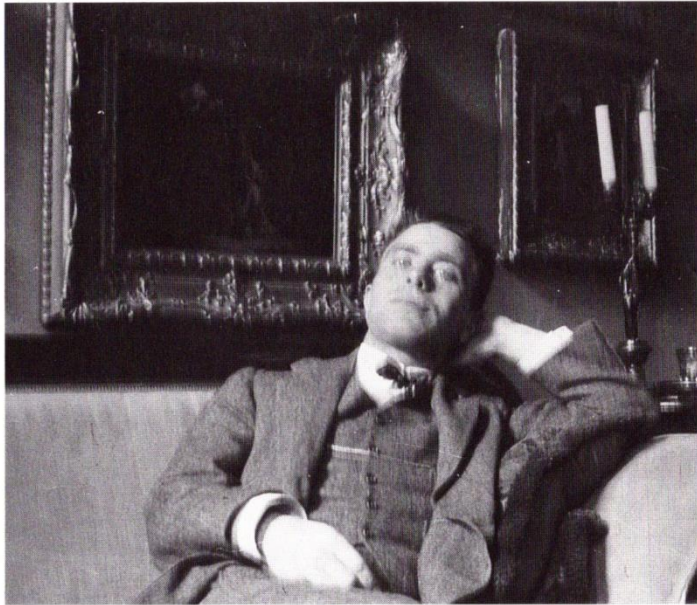
Zijn laatste bezoek aan Nederland bracht de 'grand old man' in 1939. In verband met de oorlogsdreiging werden zijn schilderijen uit Museum Bredius en het Mauritshuis toen opgeslagen in de

5
De Villa Evelyne, Boulevard de Belgique,
Monte Carlo, 1953

6
Uitzicht vanuit de Villa Evelyne, 1953

7
Kronig in de Villa Evelyne, ca. 1935

8
Interieur van het voormalige Museum Bredius, ca. 1925

kluiz van de Nederlandsche Handel-Maatschappij. 'Ik zie hem nog zitten vóór den ingang van een der kluizen van de onderste kelderverdieping', vertelde zijn opvolger Willem Martin (1876-1954) in 1947. 'Zijn houding en trekken waren bijkans' wezenloos. Blijkbaar had hij het gevoel of hij de bijzetting van een stuk van zichzelf bijwoonde'.²⁰ 'Ik tob zeer over het lot mijner kostbare schilderijen', schreef Bredius hem nog in januari 1944.²¹ Opgelucht bedankte hij Martin in september 1945 voor het 'belangrijk nieuws' van de veilige terugkeer van zijn bruiklenen 'in de stal' (het Mauritshuis).²² Dit was de laatste brief die zijn opvolger van hem ontving.

Op 13 maart 1946 overleed Bredius te Monaco. Toen zijn testament werd geopend, bleek hij zijn bruiklenen in het Mauritshuis aan de Staat te hebben gelegateerd. Bij zijn begrafenis op het kerkhof van Cap d'Ail gaf de Nederlandse consul te Monte Carlo acte de présence namens de regering.²³ Op 13 maart 1947 werd – ter herdenking van zijn sterfdag – in het Mauritshuis 'een plechtige bijeenkomst' gehouden, waarbij Martin een redevoering wijdde aan 'de grote kunstkenner, maecenas en oud-directeur'.²⁴ Het spreekt vanzelf dat het een man van het kaliber van Bredius ook tijdens zijn leven niet aan eerbewijzen heeft ontbroken. Al in 1888 werd hem in Duitsland een eredoctoraat verleend. Naar aanleiding van de Rembrandt-herdenking in 1906 volgde de Universiteit van Amsterdam. Algemeen werd tegen

hem opgekeken en in 1915 en 1925 werd hem vanuit de kunst-historische wereld een feestbundel aangeboden. In 1933 werd zijn borstbeeld, dat in opdracht van de minister door Theo van Reijn 'naar het leven [was] gemodelleerd',²⁵ in het Mauritshuis geplaatst [9]. Maar in 1935 werd Bredius het grootste plezier gedaan toen hij, bij zijn tachtigste verjaardag, werd benoemd tot groot-officier in de Orde van Oranje-Nassau.²⁶ Dit was een welverdiende onderscheiding voor de man die van zeer groot belang is geweest voor de kunstgeschiedenis, de Nederlandse museumwereld en vooral voor het Mauritshuis.

- 1 *Bredius/F.d.J.d.J.* 1958, p. 90-91
- 2 *Van Itallie-van Embden 1926*
- 3 *Van Itallie-van Embden 1926*
- 4 *Van Itallie-van Embden 1926*
- 5 Knipselboek dr. O.J.G. Kronig, dl. II, p. JK 'Stadsnieuws 1915'
- 6 *Bredius 1915-1922*
- 7 *Bredius 1927 en Bredius 1935*
- 8 *Hofstede de Groot 1900*, p. 18 en 22; *Martin 1948*, p. 38-39; *Van Gelder 1955*, p. 2; Barnouw-de Ranitz in *Blankert 1991*, p. 23; *Byvanck 1948*, p. 193-194
- 9 *Margadant e.a. 1925*, p. 25-41; *Van Thiel e.a. 1976*, p. 33 en 854
- 10 *Duparc 1975*, p. 81 en 86
- 11 *Van Itallie-van Embden 1926*
- 12 *Corr. Mh.* 16-6-1909, nr. 236
- 13 Barnouw-de Ranitz in *Blankert 1991*, p. 20
- 14 *Martin 1948*, p. 38 en 40; *Duparc 1975*, p. 183, 194-195 en p. 238, noot 34; Barnouw-de Ranitz in *Blankert 1991*, p. 21 en p. 27, noot 44; Gemeente Amsterdam aan Bredius 29-9-1932, verzameling dr. O.J.G. Kronig; *Heijbroek 1983*, p. 161
- 15 Bredius zelf en anderen spraken van Bredius' pleegzoon. *Hannema 1973*, p. 15-16; Barnouw-de Ranitz in *Blankert 1991*, p. 23-24
- 16 Om deze reden wees hij in 1913 ook het aanbod af directeur te worden van het Museum of Fine Arts te Boston (mededeling van dr. O.J.G. Kronig, 1991); zie ook p. 90.
- 17 *Hannema 1973*, p. 15-16; zie ook *Schmidt Degener 1915*
- 18 Bredius aan Martin 6-1-1944, RKD. (Kronig, executeur-testamentair en enig erfgenaam van Bredius, stierf in 1984 in de Villa Evelyne, die inmiddels is gesloopt. Met zijn nalatenschap erfde zijn neef, dr. O.J.G. Kronig, veel – ten tijde van de voorbereiding van dit boek nog niet beschikbaar – materiaal dat ons beeld van Bredius ongetwijfeld kan aanvullen.)
- 19 Mededeling van dr. O.J.G. Kronig, 1991
- 20 *Martin 1947*, doc.archief Mh. Deze passage van de redevoering is niet gepubliceerd in *Martin 1948*.
- 21 Bredius aan Martin 6/7-1-1944, RKD
- 22 Bredius aan Martin 11-9-1945, RKD
- 23 *Nieuwe Courant* 15-3-1946, RKD
- 24 *Jaarverslag 1947* (1949), p. 5
- 25 Ekkart in *Charité 1979-1989*, dl. 1, p. 89; *Hofstede de Groot e.a. 1915*; *Margadant e.a. 1925*; *Jaarverslag 1933* (1934), p. 31
- 26 Bredius aan Martin 2-5-1935, RKD

9
 Theo van Reijn
Buste van Abraham Bredius
 Brons, hoogte 68 cm
 Links aan de zijkant: *Theo van Reijn/ 1933*
 Den Haag, Mauritshuis, inv.nr. 812